

Sygn. akt X Ka 40/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 marca 2013 roku

Sąd Okręgowy w Warszawie X Wydział Karny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący SSO Bogusław Orzechowski

Sędziowie: SO Piotr Schab - spr.; WSO (del.) Piotr Raczkowski

protokolant st. sekr. sąd. Agnieszka Ryba

Przy udziale prokuratora Grażyny Łoniewskiej

po rozpoznaniu w dniu 22 marca 2013 roku sprawy K. K., oskarżonego z art. 286 par. 1 kk i innych, z powodu apelacji wniesionej przez obrońcę od wyroku Sądu Rejonowego dla Warszawy - Mokotowa z dnia 30 października 2012 roku, sygn. III K 1114/ 09

orzeka

zaskarżony wyrok uchyla, a sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu dla Warszawy - Mokotowa; zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. W. D. kwotę 420 (czterystu dwudziestu) złotych powiększoną o podatek od towarów i usług z tytułu pełnienia obowiązków obrony z urzędu w postępowaniu odwoławczym.

Sygn. akt X Ka 40/13

UZASADNIENIE

K. K. został oskarżony o to, że:

I. w okresie od 25.05.2007r. do dn. 09.04.2008r. w W. przy ul. (...), działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadził do niekorzystnego rozporządzenia mieniem Spółdzielnię (...) w ten sposób, że zawarł z w/wym. Spółdzielnią umowę dzierżawy nieruchomości położonej w G. przy ul. (...), na której znajduje się ośrodek wypoczynkowy, stanowiący własność pokrzywdzonej, z której to umowy nie zamierzał się wywiązać, czym spowodował stratę w kwocie 96.637 PLN na szkodę Spółdzielni (...),

tj. o czyn z art. 286 §1 kk

II. w dn. 17.04.2008r. w W., będąc w stanie grożącym niewypłacalnością, poprzez zbycie składników majątkowych w formie sprzedaży nieruchomości, stanowiącej działkę nr (...), będącą współwłasnością K. i U. K., o powierzchni 0,2515ha za kwotę 180.000 PLN, z której to kwoty otrzymał wspólnie z małżonką kwotę 98.300 PLN, uszczuplił zaspokojenie swojego wierzyciela - Spółdzielni (...), wynikające z umowy dzierżawy z dn. 25.05.2007r.,

tj. o czyn z art. 300 §1 kk

Wyrokiem z dnia 30 października 2012r. Sąd Rejonowy dla Warszawy-Mokotowa III Wydział Karny orzekł

I. oskarżonego K. K. w ramach zarzuconego mu czynu, opisanego w pkt. I części wstępnej wyroku, uznał za winnego tego, że w okresie od dn. 25.05.2007r. do nieustalonego dnia w miesiącu wrześniu 2007r. w W. przy ul. (...), działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej,

doprowadził Spółdzielnię (...) do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci wydania nieruchomości położonej w G. przy ul. (...) wraz ze znajdującym się na niej ośrodkiem wypoczynkowym, w ten sposób, że zawarł umowę dzierżawy powyższej nieruchomości, wprowadzając Spółdzielnię (...) w błąd co do zamiaru wywiązania się z zawartej umowy i płatności rat dzierżawnych, powodując powstanie szkody w kwocie 23.790 PLN w majątku w/w wymienionej Spółdzielni ,tj. czynu wyczerpującego dyspozycję art. 286 §1 kk w zw. z art. 12 kki na tej podstawie skazał go, a na podstawie art. 286 §1 kk wymierzył mu karę 1 (jednego) roku i 3 (trzech) miesięcy pozbawienia wolności, zaś na podstawie art. 33 §1, 2 i 3 kk wymierzył mu karę grzywny w wysokości 100 (stu) stawek dziennych, przyjmując wysokość jednej stawki na 10 (dziesięć) PLN,

II. oskarżonego K. K. uznał za winnego popełnienia zarzuczonego mu czynu, opisanego w pkt. II części wstępnej wyroku, wyczerpującego dyspozycję art. 300 §1 kk i na tej podstawie skazał go i wymierzył mu karę 5 (pięciu) miesięcy pozbawienia wolności,

III. na podstawie art. 85 kk w zw. z art. 86 §1 kk połączył jednostkowe kary pozbawienia wolności, wymierzone oskarżonemu w pkt I i II wyroku i wymierzył mu karę łączną 1 (jednego) roku i 6 (sześciu) miesięcy pozbawienia wolności,

IV. na podstawie art. 69 §1 i 2 kk w zw. z art. 70 §1 pkt. 1 kk wykonanie orzeczonej w pkt. III kary łącznej pozbawienia wolności warunkowo zawiesił na okres 4 (czterech) lat tytułem próby,

V. na podstawie art. 72 §2 kk zobowiązuje oskarżonego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w całości poprzez zapłatę na rzecz Spółdzielni (...) w okresie próby kwoty 23.790 PLN (dwadzieścia trzy tysiące siedemset dziewięćdziesiąt),

VI. na podstawie art. 624 §1 kpk zwolnił oskarżonego od kosztów sądowych,

VII. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adw. W. D. kwotę 1260,00 (tysiąc dwieście sześćdziesiąt) PLN +Vat tytułem nieuiszczonych kosztów obrony z urzędu.

Apelację od wyroku złożył obrońca oskarżonego K. K., który na podstawie art. 444 k.p.k. w związku z art. 425 § 1 i 2 k.p.k. zaskarżył w/w wyrok w całości na korzyść oskarżonego. Na podstawie art. 427 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 438 pkt 2 i 3 zaskarżonemu wyrokowi zarzucił:

1. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia mający wpływ na treść tego orzeczenia, polegający na błędnym przyjęciu, że działanie oskarżonego wyczerpało znamiona czynu z art. 286 § 1 k.k., w szczególności błędne przyjęcie, iż oskarżony obejmował zamiarem bezpośrednim kierunkowym działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia mieniem Spółdzielni (...), niewywiązanie się z umowy dzierżawy z dnia 25.05.2007 r., raz że oskarżony wprowadził w błąd Spółdzielnię (...), mimo iż materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, w szczególności zeznania świadków Z. S. (1), W. S., A. S., J. Z., jak również wyjaśnienia skarżonego K. K., nie przesądza ponad wszelką wątpliwość, aby działanie skarżonego znamienne było szczególną postacią zamiaru bezpośredniego kierunkowego oraz aby oskarżony wprowadził w błąd Spółdzielnię (...), która w momencie podpisywania umowy dzierżawy miała świadomość złej sytuacji finansowej oskarżonego i mimo tego zawarła z oskarżonym w/w umowę, działając w ramach podejmowanego ryzyka gospodarczego.

2. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia mający wpływ na treść tego orzeczenia, polegający na błędnym przyjęciu, że działanie oskarżonego wyczerpało znamiona czynu z art. 300 § 1 k.k., w szczególności błędne przyjęcie, iż oskarżony obejmował zamiarem działanie polegające na uszczupleniu zaspokojenia swojego wierzyciela - Spółdzielnię (...), mimo iż materiał dowodowy zgromadzony w sprawie, w szczególności wyjaśnień oskarżonego K. K., nie przesądza ponad wszelką wątpliwość, aby działanie oskarżonego znamienne było zamiarem, nawet w postaci zamiaru ewentualnego.

3. obrazę przepisów postępowania, mogącą mieć wpływ na treść orzeczenia, polegającą na:

a. naruszeniu art. 5 § 2 k.p.k. poprzez brak jego zastosowania i brak rozstrzygnięcia na korzyść oskarżonego nie dających się usunąć wątpliwości, związanych istnieniem po stronie oskarżonego zamiaru bezpośredniego kierunkowego w odniesieniu do czynu z art. 286 § 1 k.k. jak i zamiaru w odniesieniu do czynu z art. 300 § 1 k.k. w sytuacji, gdy zeznania świadków Z. S. (1), W. S., A. S., J. Z., wyjaśnienia oskarżonego K. K. budzą uzasadnione wątpliwości co do wyczerpania znamion czynu z art. 286 § 1 k.k., w szczególności wprowadzenia w błąd Spółdzielni (...) co do zamiaru wywiązania się z zawartej umowy dzierżawy z dnia 25.05.2007 r. i art. 300 § 1 k.k. oraz co do istnienia po stronie oskarżonego zamiaru popełnienia czynu z art. 286 § 1 k.k. oraz art. 300 § 1 k.k.;

b. naruszenie art. 410 w zw. z art. 424 § 1 pkt 1) k.p.k. w zw. z art. 7 k.p.k. poprzez brak wszechstronnego wyjaśnienia istotnych okoliczności sprawy dotyczących strony podmiotowej obydwu czynów oskarżonego.

Mając na względzie powyższe zarzuty, na podstawie art. 437 § 1 k.p.k. obrońca wniósł o:

1. zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego od zarzucanego mu w akcie oskarżenia czynu, ewentualnie;
2. uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu dla Warszawy-Mokotowa w Warszawie.
3. jednocześnie obrońca wniósł o zasądzenie na jego rzecz kosztów nieopłaconej pomocy prawnej z urzędu w II instancji, które nie zostały opłacone w całości ani w części.

Sąd okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja obrońcy jest zasadna, co skutkuje koniecznością uchylenia zaskarżonego wyroku do ponownego rozpoznania przez sąd I instancji. Obszerny wywód zawarty w uzasadnieniu zaskarżonego rozstrzygnięcia, poparty licznymi przykładami orzecznictwa przekonuje, że jasną dla sądu rejonowego jest konieczność precyzyjnego wykazania, iż cechy działania sprawcy przestępstwa oszustwa objęte były jego zamiarem kierunkowym; w innej bowiem sytuacji nie sposób uznać, iż dopuszczono się przestępstwa z art. 286 par. 1 kodeksu karnego. Dla przykładu odwołać się można do jednego z licznych wyroków Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2012r. w sprawie II KK 287/11, w którym wskazano, że

„określone w art. 286 § 1 k.k. przestępstwo oszustwa jest przestępstwem umyślnym, zaliczonym do tzw. celowościowej odmiany przestępstw kierunkowych. Ustawa wymaga, aby zachowanie sprawcy było ukierunkowane na określony cel, którym jest tu osiągnięcie korzyści majątkowej. Korzyścią majątkową, stanowiącą cel działania sprawcy przestępstwa z art. 286 § 1 k. k., jest ogólne polepszenie sytuacji majątkowej, co może polegać na zwiększeniu aktywów lub zmniejszeniu pasywów. W związku z tym treść celu sprawcy, jako znamię wartościujące, może być wypełniona różnymi określeniami odnoszącymi się do sytuacji majątkowej sprawcy (lub innej osoby), co klasyfikuje to znamię jako znamię nieostre.

Warunkiem niezbędnym dowiedzenia winy w zakresie tego przestępstwa jest dokładna weryfikacja woli sprawcy w chwili podejmowania przez niego oszukańczych zabiegów względem podmiotu pokrzywdzonego, a zatem jaką korzyść majątkową obejmował on swoim celem i jakie zachowania wprowadzić miały pokrzywdzonego w błąd co do rzeczywistego zamiaru osoby dopuszczającej się oszustwa. W analizowanej sprawie wymóg ten nie został spełniony. Nie ulega przecież wątpliwości, jako fakt niekwestionowany przez strony, że umowa dzierżawy zawarta 25 maja 2007 roku między K. K. a Spółdzielnią (...) dotyczyła okresu szesnastomiesięcznego, gdy zachowania K. K., uznane w części dyspozytywnej wyroku za realizujące znamiona przestępstwa wyłudzenia trwać miały od 25 maja 2007 roku do nieustalonego dnia w miesiącu wrześniu 2007 roku. Jeśli zaś przedmiotem wyłudzenia miał być comiesięczny czynsz dzierżawny – należało odpowiedzieć na pytanie, czy istotnie wszelkie zachowania K. K. wobec wydierżawiającego dyktowane były celem oszustwa, ustalonym przez oskarżonego dnia 25 maja 2007 roku. Rozstrzygnięcie tej kwestii wymaga uwzględnienia i dokładnego przeanalizowania faktu, że ośrodek należący do pokrzywdzonej jednostki organizacyjnej, dzierżawiony K. K. opuszczony został przez oskarżonego we wrześniu 2007 roku, czyli w początkowym okresie trwania umowy. O ile więc kolejną bezsporną okolicznością jest prowadzenie

przez oskarżonego w dzierżawionych obiektach działalności gospodarczej w okresie letnim 2007 roku (patrz zeznania świadków Z. S., S. B., P. C.) – dla rozstrzygnięcia zagadnienia zamiaru oskarżonego w zakresie zarzucanego mu oszustwa istotne było zweryfikowanie celu ekonomicznego, dla którego K. K. objął nieruchomości będącą przedmiotem dzierżawy. Jeśli bowiem kierował się on wolą zarobkowania dzięki wykorzystaniu tej nieruchomości, czego nie można wykluczyć w świetle zgromadzonego materiału dowodowego i czego nie neguje się w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia, niezbędnym będzie jasne stanowisko sądu, czy przedsięwzięcie takie obejmowało w zamyśle K. K. cały okres, objęty umową dzierżawy czy też jedynie czas sezonu letniego roku 2007 a w konsekwencji zweryfikowanie niezwykle istotnego faktu dla oceny strony podmiotowej – jaka przyczyna skutkowałą poniechaniem powyższej działalności i opuszczeniem dzierżawionej nieruchomości. Nie sposób wszak zanegować wedle tych uwarunkowań, na których skupia się uwaga sądu rejonowego, że K. K. gotów był rozwinąć owe działania na czas dłuższy; wówczas istotnie – jak podkreśla autor apelacji – powstaje pytanie o gospodarcze zamierzenia K. K. w chwili zawarcia umowy dzierżawy, elementem których było rzecz jasna zagadnienie wywiązywania się z czynszu dzierżawnego. Szczegółnej rozważania wymaga zatem twierdzenie autora apelacji, że oskarżony, kierując się własnym ubogim rozeznanieniem ekonomicznym powziął przekonanie, iż przedsięwzięcie zamierzone w chwili zawierania umowy dzierżawy przyniesie zyski; przeświadczenie to miało być jednak ujemnie zweryfikowane w ciągu kilku kolejnych miesięcy. Potrzeba wnikliwego rozważenia argumentacji tej treści wynika również z faktu, że jeśli istotnie oskarżony miał cel wyłudzenia czynszu dzierżawnego za okres od maja do września 2007 roku, to cel ów wiązać się musiał ściśle z powziętym z góry zamiarem wzięcia nieruchomości w dzierżawę w maju 2007 roku i faktycznego porzucenia jej cztery miesiące potem, jak zostało to uczynione. W takiej sytuacji niezbędnym jest jednak, dla oceny zasadności zarzutu znalezienie odpowiedzi na pytanie, czemu służyły te zachowania a więc- jaki był ich motyw. Jest przy tym oczywiste, że chodzi o zamiar oskarżonego w chwili zawierania umowy dzierżawy. Sąd rejonowy całkowicie pominął tę problematykę, chociaż ma ona wiodące znaczenie dla określenia postawy oskarżonego wobec Spółdzielni (...), czyli wydzierżawiającego. Konsekwencją pominięcia tej płaszczyzny oceny zachowań oskarżonego było dowolne przyjęcie, iż powzięty przez K. K. z góry zamiar doprowadzenia wydzierżawiającego do niekorzystnego rozporządzenia mieniem został dowiedziony w sposób wystarczający przez fakt krytycznej sytuacji majątkowej oskarżonego w momencie zawierania umowy oraz w trakcie jej trwania. Argument ten, obszernie tłumaczony w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stoi bowiem w sprzeczności z niekwestionowaną okolicznością, że oskarżony w czasie zawierania umowy nie miał, iż nie dysponuje środkami finansowymi nawet na to, by wyłożyć umowną kaucję na poczet przyszłego czynszu; było zatem dla wydzierżawiającego jasne, że skoro K. K. nie ma relatywnie niskiej kwoty na wywiązanie się z tego świadczenia – jego zasoby pieniężne są bliskie zeru. Stanowisko sądu rejonowego, na którym oparto konkluzję, że K. K. ukrywał swą krytyczną sytuację majątkową przed kontrahentem co stanowiło istotny element w mechanizmie oszustwa nie zostało zatem należycie wykazane, a twierdzenie obrońcy o wadliwości powyższego rozumowania uznać trzeba za trafne. Nie zbadano natomiast dostatecznie tej wersji wydarzeń, która odpowiada linii obrony oskarżonego, iż środki pieniężne na wywiązanie się z umowy dzierżawy zamierzał czerpać z działalności gospodarczej prowadzonej dzięki zawarciu owej umowy. Gruntowne zbadanie tak ukształtowanej motywacji oskarżonego jest niezbędne, skoro – na co słusznie zwraca uwagę sąd I instancji – warunkiem koniecznym przypisania K. K. przestępstwa wyłudzenia jest niebudzące wątpliwości ustalenie, iż wszystkie jego czynności zmierzające do tego celu dyktowane były zawczasu powziętą wolą oszustwa. O ile jednak nie sposób podważyć tej trafnej konkluzji, obudowanej szeregiem przykładów orzecznictwa w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, to w analizowanej sprawie nie zbadano tych okoliczności, które charakteryzują zamierzenia oskarżonego w chwili zawarcia kwestionowanej umowy dzierżawy ze Spółdzielnią (...), przez co katagoryczna ocena zarzutu oskarżenia jest przedwczesna; istotnym jest, że represja karna dla podmiotów umów w życiu gospodarczym nie może zastępować precyzyjnego, niebudzącego wątpliwości określenia charakteru praw i obowiązków stron umowy, by nie doszło do błędnego utożsamienia roszczeń cywilnoprawnych z przesłankami odpowiedzialności karnej. Tak zaś może się stać w wypadku, gdy analiza materiału dowodowego jest pochopna. W sprawie niniejszej postępowanie dowodowe nie dało jednoznacznej odpowiedzi w sprawie ekonomicznego celu K. K. zawierającego umowę dzierżawy z podmiotem pokrzywdzonym, co wymaga jasnego ustalenia jego zamierzeń w zakresie działalności gospodarczej na dzierżawionej nieruchomości oraz przyczyn jej nagłego poniechania przed upływem terminu obowiązywania umowy. Wszak przypisanie przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. wiąże się z wykazaniem, że sprawca obejmował swoją świadomością i zamiarem bezpośrednim kierunkowym wprowadzenie w błąd innej

osoby oraz to, że doprowadza ją w ten sposób do niekorzystnego rozporządzenia mieniem.- vide postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4.01.2011r w sprawie III KK 181/10.

Przedwczesne jest również ustalenie winy oskarżonego w zakresie zarzutu działania, wyczerpującego dyspozycję art. 300 par. 1 kodeksu karnego. Przede wszystkim nie można zgodzić się z wnioskami sądu rejonowego, iż samo zbycie nieruchomości objętej małżeńską wspólnością majątkową było przestępstwem; cechą tego czynu zabronionego jest wszak udaremnienie albo uszczuplenie zaspokojenia wierzyciela. Zbycie istotnego składnika majątkowego, do którego w przyszłości mogłaby zostać skierowana egzekucja należności wierzyciela nie wystarczy więc do przypisania przestępstwa zbywającemu. Nie oceniono zaś w ogóle w postępowaniu pierwszoinstancyjnym uwarunkowań majątkowych K. K. w związku ze zbyciem nieruchomości wspomianej w zarzucie, co obejmuje rzecz jasna prawa oskarżonego do uzyskanej sumy sprzedaży. Materiał dowodowy sprawy nie wskazuje przecież, by nieruchomość, o której mowa była zabezpieczeniem roszczeń Spółdzielni (...) bądź też by inicjowano w odniesieniu do tej nieruchomości jakiegokolwiek działania egzekucyjne; skoro więc ściągnięcie należności wierzyciela dotyczy zasadniczo całego majątku dłużnika, a więc także pieniędzy, które K. K. zapewne posiadał w następstwie zbycia nieruchomości – konieczne są jasne ustalenia w opisaney wyżej kwestii.

Z tych wszystkich powodów zaskarżony wyrok musiał zostać uchylony, a sprawa – przekazana do ponownego rozpoznania.